

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 8 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

"Poduk v gospodarstvu bogati deželo."

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 20.

V Mariboru 14. maja 1868.

Tečaj II.

Tiskova pravda „Slov. Gosp.“ Končna razprava kazenska pri c. kr. okrož- nej sodnijski Celjskej.

(Dalje.)

Drž. pravnik. Ali dalje pravi tudi §. 303 kaz. zak., da je kriv pregreška, kdor druge k sovražnosti soper razne narode, prebivalce države k sovražnim razprtijam med seboj zapeljati skuša. Vprašam tedaj, če se v omenjenem sostavku, ki se je tu čital, ne najde več stavkov, s katerimi se posebno slovenski narod k sovražnostim soper Nemce, Talijane, Ogre draži? To dokazujejo vse že navedene besede, kakor: „ne pravični Madjari, Nemci požirajo, da Slovenci pod strahovitim stiskanjem laškega življa zdihujejo. K tem sovražnostim, ki nikakor niso dvomljive pa še bolj spodbuda, če se na konci in sicer po tistih dveh prilikah, ki opisujejo napenjanje na vso moč, pravi: „prosili pa bodemo naše slovanske brate, da nas podpirajo“. Da, ako se že tako hudo pritiska, da treba zvnanje pomoči, po tem je še bolj razdražljivo in ostane naravno tudi za tiste združljivo in zapeljivo, ki so- stavek v roko dobe. Dalje se bere v tem oklicu na Slovence, da se mora „skrbeti za zedinjeno Slovensko ter v njem za narodno upravo“. Menim pa, da Slovenci, ki z Nemci, Lahi, Madjari vendar pod enim žezlom stojé, ako se ločijo od dru- gih narodov, s tim razprtije vtrjevajo in proti drugim narodom sovražno postopajo; in kar dalje v članku sledi, pojas- njenje v priliki, vse to eika na sovražne okoliščine in straho- vito tlačenje Slovencev, kjer so z drugimi narodi združeni. Najdem tedaj v tem sostavku, da se en del prebivalcev so- per druge k sovražnostim spodbuda in tudi k sovražnim raz- prtijam nagovarja in to je ravno dejanja, katero §. 302 kaz. zak. za pregrešek imeti hoče. Rekel sem, da je vsa pisava tega članka podpihivalna (aufreizender Natur), kar se, kakor pravim, iz besedi vsega sostavka razvidi, posebno pa iz stavka, ki se na koncu drugega oddelka glasi: po časnikih moramo govoriti in naglašati zedinjeno Slovensko, mi moramo skrbeti, da dobimo deželne zborove in državni zbor na svojo stran, — to so sicer postavna sredstva in nimam nič soper nje — ali na koncu stoji: mi moramo naše slovanske brate prositi, da nas podpirajo in ti so tisti, kateri so s tim stavkom v zvezi poprej naštevani bili, to je Slovani v in preko Avstrije so ti bratje. Ako bi potrebno bilo bi še več enakih stavkov navedel, iz katerih sledi, da se eden narod soper druge narode šunta, kakor: Madjari davajo Slovence svoje zobe čutiti („die Madjaren lassen den Slovenen ihre Zähne fühlen“, prestava za „zobljejo“); dalje: Nemci nas tlačijo svojo ne- nasitljivostjo in Lahi predrznoj ošabnostjo („vermessenen Hoehmuth“). Teh stavkov ne morem tedaj pustiti, kakor da bi zanje ne vedel, kajti so taki, iz katerih dejanje omenje- nih pregreškov izhaja. (Dalje prihodnjič)

Govor g. dra Antona Klemenčiča *)

v glavni skupščini okrajnega zastopništva v Ljutomeru
28. aprila 1868.

Glavna skupščina slavnega okrajnega zastopništva naj blagovoli sprejeti v zaključek ali sklep sledeča predloga:
1. Naj se pošlje prošnja državnemu zboru, da bi se to slavno državno zastopništvo z vsemi silami vpiralo vladnemu pred-

*) Od več strani so se izrekle želje naj ta govor iz „Slov. Naroda“ ponatisnemo. Vredništvo.

logu zarad nasvetovanega davka na pr moženje in vladni predlog čisto odbilo. 2. Naj se v tisto prošnjo vzame protest našega okraja soper vsako tudi naj manjše povišanje davka na pohoštva in zemljišča.

Kar se tiče prvega predloga, slavná skupščina, bilo bi ravno toliko, kakor da bi hotel vodo v morje nositi, ako bi hotel na dolgo in široko razkladati, da se protivi davek na premoženje ne le vsaki količjak zdravi finančni politiki, nego prav za prav zdravemu razumu. Vsi učitelji narodnega gospodarstva vseh narodov so v svojih delih obsodili ta davek; imenujem tu le Nemce: Roscherja, Rau-a, Lorenca Steina, Mischlerja, od Francozov Mihalja Chevalier-a in med Rusi Tengoborskega. Vsi ti možje uče, da davek se v vseh pojdinih razdelih in oblikah more samo nakladiti na čiste dohodke človeškega dela, kajti ako bi se naložil na premo- ženje, vbijala bi s tem vlada državo samo, ker bi jej sred- stva odvezemala, iz katerih in na katerih ravno sama stoji. K večemu bi si s tem opomogla začasno (efemerično) za kaka 2 ali 3 leta, potem bi se pa premoženje državljanov zmanj- šalo, z premoženjem naravno tudi dohodki, in z dohodki tudi dosledno iz njih iztekajoči davek. Vprašam, kaj pa potem? Odgovor je kratek: strašno siromaštvo, toliko siromaštvo, da bi se lahko dogodilo, da bi država nazadnje postala nespo- sobna za vsaki davek. Pa kaj bi dalje o tem govoril? Vložila so proteste soper da davek že vsa česka okrajna zastopništva; kakor sem bral, pripravljajo se tudi nekatere občine doljne Avstrije to isto storiti, storilo je to tudi čisto nemško zastopništvo v Voitsbergu na Štajerskem, obsodilo je ta davek skoraj vse časnikarstvo, med katerimi tudi stara „Presse“, naj oficioznejši list gosp. barona Beusta. Brali smo, da se je finančni odsek državnega zbora, kteremu je g. Skene izvestitelj, tudi odločno soper celi vladini predlog izrekel in bo tudi državnemu odboru v sklep priporočal. V tej zadevi se izrazuje povsod soglasno mnenje toliko Slova- nov, kolikor Nemcev, ker tu bi se zamoglo reči: „dass in Geldsachen und besonders beim Steuerzahlen nicht nur die Gemüthlichkeit, sondern auch der Nationalitätenstreit auf- hören“. (Da tam, kjer je treba seči v žep, vzlasti pa, kedar je treba plačati davek, prestaja ne le „dobra volja“, ampak tudi narodni razpor.)

Kar se 2. predloga tiče, bote vi vsi skupaj z menoj vred čutili, da smo z zemljiščnim in pohoštvenim davkom tako preobloženi, da nismo v stanu ne enega solda več plačati, ako nečemo vsi na beraško palico priti. Spominjam se, da je Schmerling enkrat še kot državni minister rekel v državnem zboru, da on vidi, da ni mogoče ne za en vinar zemljiščnega davka več pomnožiti; ravno tako se je izrazil gosp. Becke kratko pred nagodbo z Ogerskim, ko je bil še finančni mi- nister celi Avstriji, in ko je imel svoj veliki govor pred državnim zborom, v katerem je naznačil svoja mnenja in miš- ljenja o zboljanju avstrijskih financ; takrat je rekel med drugim, da zemljiščnega davka ni mogoče po nobeni ceni povišati. — Kar sta ta dva v tej zadevi gotovo jako veljavna moža takrat izrekla, velja tem bolj še dan danas. Se ve, mi- nister Brestl predlaga, da bi ta nameček trpel samo 3 leta; ali pomislite, da plačujemo še dan danas vojskino nameček od 49. leta, od 59. in 66. leta, ki so bili vsi trije samo za čas vojske naloženi, kakor da bi še zmirom vse 3 vojske trpele. — Znano je, da je mislil ogerski minister Lonyay tudi tam zemljiščni davek pomnožiti, ali vse javno mnenje ogersko se je s strašno srditostjo soper tako namero izrazilo

rekoč: V poljedelstvu še lahko konkuriramo s Cizlajtanci (to je: z nami), ker so oni že tako s zemljiščnim davkom preobloženi, na ta način bomo mi (Ogri) Cizlajtance iz žitnega in vinskega trga lahko popolnoma izpodrinoli. Tako so govorili P. Lloyd, P. Naplo in Hon. Lonyay je tudi res od tega davka odstopil. Zdaj pa pomislite, da je ogerska dežela še enkrat rodovitnejša od naše, in da plačuje samo komaj 2 tretjini teh davkov, kar jih mi Štajerci plačujemo in samo polovico od tega, kar česka plača, se ve, vse to v razmerju veličine dežel in števila prebivalcev. — Znano je, da je Avstrija posebno poljedelna (ali agrikolturna) država, da to, kar se veljavnega ima, ima samo v zemljiščih in v poljedelstvu. — Poprejšna nesrečna kupčijska politika nam je (posebno nam Štajercem) skoraj vse to malo obrta, kar smo ga imeli, vničila; ako nam še zdaj s preobloženjem zemljišnega davka poljedelstvo v nič spravi, potlej postanemo vsi v celi državi popolnoma siromaki. Naj gleda naša vlada, da nam iz teh strašnih finančnih zadreg pomaga s povišanjem davka na kupone, ali pri združenju (unifikaciji) državnega dolga, ali z davkom na lišp (Luxus) in na redove in križce, ali pa na kak drugi način; ali rečem, naj se varuje povišanja zemljišnega davka, kakor slamnata streha ognja, ako nas neče tako sigurno kakor 2krat 2 je 4 počasu obračiti in nazadnje popolnoma vničiti.

Gospodarske stvari.

Kaka osoda čaka naše gospodarje v dualizmu?

To je tako važno pitanje, da je vredno, da se nekoliko pretrase. Politična doslednost Madžarov je strašno premagala drugo državno polovico v tem, kar se namreč tiče zneska dače. $\frac{4}{10}$ prebivalcev onkraj Litave, kateri še imajo zvon tega zvonredno dobra zemljišča, bodo gotovo lahko plačale $\frac{3}{10}$ občnih prineskov, kateri so na nje padli, med tem nas $\frac{6}{10}$ avstrijskih prebivalcev na ta stran Litave onih $\frac{7}{10}$ državnih prineskov lahko celo ptere. Madžarski plemenitaši bodo gotovo v pešnem parlamentu vse mogoče strune napeli, da se ogerskim gospodarom, t. j. njim samim, ko naj hitreje odstranijo vsa bremena. Na ta način pa se ogersko gospodarstvo lahko na zelo visoko stopinjo podigne. Da bi se to ko naj hitreje res doseglo, so se že zdaj vsa mogoča začela pripravljati; tako se že zdaj gleda na to, da bi se na Ogorskem pridelovanje žita posebno pšenice na tako visoko stopinjo podiglo, da se ne bo mogla nobena druga dežela o tem z Ogorsko več poganjati. Zvon malih dač še k temu tudi mnogo pripomore podnebje, in lepa geografična lega za izvažanje pridelkov. — V Ogorski je žetev v eden mesec prej kakor v sosedskih deželah. Če tedaj premislimo, da se z rabo mašin lahko hitro izmlati in po železnicah in parobrodih tudi lahko hitro v celo oddaljene dežele razpošlje, se celo lahko vidi, da bode Ogorsko na ta način svoje zrnje ravno ob onem času na senjem pripeljalo, v katerem so zaloge prazne, in v katerem ima zrnje zatorej naj višjo ceno, ker je potreba naj vekša in druge dežele svojega zrnja še ne morejo na senjem spraviti. — Če še vsemu temu pristavimo, da so se na Ogorskem tudi mlini, posebno paromlini, začeli zelo razširjati, da se že zdaj ogerska moka v vsa vekša mesta tudi ta stran Litave vvaža in za celo dober kup prodava in da se banatska moka zaradi svoje zvonredne dobrote povsod draže in zelo rada kupuje; smo s tem navedli strašno velike prednosti ogerskih gospodarov in tudi gospodarom ta stran Litave zadosti jasno pokazali, kaka bodočnost je čaka!

Vrabci izvožno blago.

Naši gospodarji zelo črtijo vrabce in če le morejo, jim radi perje posmodijo in sicer samo zato, ker jim nekoliko prosene kaše odtegnejo in če morebiti drugo kako raztrošeno zrnje poberejo. Celu drugače je to pri ameriškanskih gospodarjih, ti jim to malenkost radi privošijo in je tako zelo čislajo, da jih ne samo ne umarjajo, temoč celo iz Evrope vvažajo, ker se jih tamo zadosti nimajo, da bi jim pobirali mrčes, ki gospodarjem vsikdar mnogo kvara dela. Redoma so imenovani gospodarji začeli vrabce pri nas kupovati in v svojo deželo vvažati. Kako velika razlika med našimi in ameriškanskimi gospodarji? — Pri nas se vrabci in še mnogi drugi mali ali vendar zelo hasnoviti ptički marljivo lovijo, umarjajo, skubejo in po trgih kot „mali

ptički“ prodavajo, ker je mestjani radi kupujejo in jedo. Za ta mali dobiček pa se prepušča, da nam gosenci, ogreji, kukci, metulji in drugi mrčes naše zrnje posebno pa naše zelenje in sad marljivo in celo pri miru žere in tisočkrat več kvara napravi, kakor se je za „male ptičke“ dobilo. — Amerikanci še celo dalje grejo; oni vvažajo vrabce celo v velika mesta; tako je mesto Boston iz Angleške naročilo mnogo vrabcev in sicer samo zato, da se bodo ulice in trgi, kateri so strašno dolgočasni s temi prijaznimi in nestrašljivimi prebivalci, oživeli.

Gnojna sol je ovcam zelo škodljiva.

Iz pruske Saksonije se piše, da so se tamo prepričali, da je gnojna sol ovcam zelo škodljiva. Na neki njivi, ktera je bila s gnojno soljo pognojena in sol še ne podorana, je izrastlo mnogo lepega dračja, kterege ovce rade jedo in kateri jim drugači ne škodi. 200 ovac se je na te njivi samo dvakrat paslo in ovce so vse zbolele in tudi mnoge poerkale. Ko so je odpri, so našli, da jim je sol želodec pregrizla.

Sadjereja.

Časnik „Pomona“ piše, da je neki sadjerejec že večkrat opazil, če se sadovna drevesa s kamenjem obtežijo, več sada prinašajo. Ta pomoček se je potrdil pri različnih vrstah dreves, in so se tudi prepričali, da drevesa, ktera prej celo niso hotela nositi sadu, so prinesla s kamenjem obtežena mnoga šadu. Vredno je da se skusi.

Vosek, ki ga za cepljenje dreves rabijo Francozi, je narejen iz enake mere ribje masti in smole. — Smola se v lončeni posodi mora razstopiti in po tem pri-mešati ribje masti. Ko se je zmes razhladila, se namaže drevesce, ker se je cepilo. Pravi se, da se prav dobro prime.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

Del IV.

Zamenjivanje. *)

1. Porazmišljavali smo v prvem delu narodnega gospodarstva pravila, po katerih bi si imeli z našim delom in trudom življenju potrebnih in vgodnih stvari nastvarjati; pa to še ne zadoštuje. N. p. neki kmetovavec bi mogel po zboljšanjem in dodanem delu si na leto 200 vaganov žita in 200 veder vina pridelati; vendar za svojo porabo potrebuje le 100 vaganov žita in 50 veder vina, a kar mu ostane bi za nikakoršno veljavo ne mogel pospraviti, bilo bi mu za nič: pomnoženo in podboljšano delo bilo bi mu brez pomnožene koristi; ne nudilo bi ga zato nič druga delu, nego naj bližnja sila in potreba. Pa brž ko zamore to, česar si je več nadelal, ta 100 vaganov žita in 150 veder vina, veljavno pospraviti in za druge stvari, katerih si sam načiniti ne more zameniti, se mu dodano in zboljšano delo dodano naplača in ga k večji marljivosti nudi, ker donaša mu to večjo srečo, več vgodnosti življenju. Iz tega lahko previdimo kolike znamenitosti je človeštvu zamenjivanje; jasno nam lahko bode, da premoženje, napredek, industrija, sreča ktere dežele je po naj bolj v razmeri z pripravami za dobro zamenjivanje. Noben narod, nobena dežela, ki nima dobrih cest, kanalov, plovnihi rek in morskih lok, bogateti, premožiti, napredovati ne more.

2. Poglejmo, da opravičimo, kar smo omenili, očitne dokaze; Angleška, Holandija, Belgija, Francozka in Nemška je naj bolj z dobrimi železnicami, cestami, kanali preprogana, k temu da ima mnogo plovnihi rek in dobrih morskih lok; industrija in napredek je v teh deželah naj večja; a vse nasprotno sope se nam kaže v vzhodni Evropi: po nekoliko pokrajinah ogerske krone, a po naj bolj vse one dežele, ki so še več ali manj pod turško vlado kakor Bolgarija, Bosnija, Hercegovina, Srbija, Podonavske kneževine, veliki del Rosije itd. Železnice kakor vsi drugi poti, po katerih se zamenjivanje različnega blaga polehčuje so vsaki deželi velike koristi; le ljudje slabih pojmov in kratkega mišljenja morejo tožiti in obžalovati par ostarjev, nekoliko konjarjev in vozarjev, da bojda ti ljudje po tem, ko se je železnica nastro-

*) Čitateljem, ki so le početniki v čitanju in razmišljanju principov politične ali nacionalne ekonomije (narodnega gospodarstva) naj bode v naprej omenjeno, da beseda „zamenjivanje“ hoče znamenovati vsako zamenbo, veljavo za veljavo, trgovati, prodovati in kupovati.